

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 499/2021-49

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku (sudca spravodajca) a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **Lesné a urbárske spoločenstvo Draňov, pozemkové spoločenstvo**, Draňov 4, IČO 42 111 331, zastúpeného advokátkou JUDr. Ivetou Rajtákovou, Štúrova 20, Košice, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Obdo 19/2018 z 30. decembra 2019 takto

r o z h o d o l :

Ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 1. júna 2020 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto nálezu. Napadnuté uznesenie navrhuje zrušiť, vec vrátiť súdu na ďalšie konanie a priznať mu náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva nasledovný stav veci:

3. [REDAKOVANÉ], sa žalobou 14. mája 2015 na Okresnom súde Michalovce domáhala určenia, že uznesenia prijaté na valnom zhromaždení sťažovateľa 29. júna 2014 sú neplatné. Žalobca v spore tvrdí, že na dotknuté valné zhromaždenie nebol riadne pozvaný, zhromaždenia sa nezúčastnil, nehlasoval na ňom, bez jeho vôle sa jeho pôda stala súčasťou spoločenstva (tvoriac 35,36 % spoločnej nehnuteľnosti), a teda za jeho účasti by hlasovanie aj dopadlo inak.

4. Sťažovateľ (žalovaný) sa domáhal zastavenia konania a v prípade meritórneho rozhodnutia zamietnutia žaloby z dôvodu jej oneskorenia.

5. Okresný súd Michalovce rozsudkom č. k. 18 Cb 108/2015 z 12. februára 2016 žalobu zamietol, vychádzajúc zo skutočnosti, že žalobcovi bol 14. januára 2015 doručený list z Okresného úradu Michalovce, pozemkového a lesného odboru, ktorého prílohou bola aj zápisnica z napadnutého valného zhromaždenia sťažovateľa z 29. júna 2014 (ďalej len „list okresného úradu“). V odvolacom konaní bol rozsudok okresného súdu potvrdený (rozsudok Krajského súdu v Košiciach č. k. 2 Cob 101/2017 z 25. augusta 2017).

6. Právnou otázkou, ktorá bola pre rozhodnutie súdov určujúcou a ktorá sa napokon stala aj predmetom dovolania a ústavnej sťažnosti, bola medzera v zákone týkajúca sa vymedzenia lehoty na podanie žaloby.

7. Vzťah medzi žalobcom a sťažovateľom je vzťahom občianskoprávnym, ktorý je upravený zákonom č. 97/2013 Z. z. o pozemkových spoločnostiach (v žalovanej veci) platnom a účinnom do 30. júna 2018 (ďalej len „zákon o pozemkových spoločnostiach“). Podľa poslednej vety § 15 ods. 2 uvedeného zákona prehlasovaní členovia spoločnosti majú právo obrátiť sa na súd, aby rozhodol o neplatnosti rozhodnutia valného zhromaždenia. Zákon však neupravuje lehotu na podanie žaloby.

8. Vzhľadom na nedostatok explicitnej úpravy lehoty na podávanie žalôb o neplatnosť rozhodnutí zhromaždenia okresný aj krajský súd dospeli k určeniu tejto lehoty použitím analógie. Konali tak na základe zmocnenia v § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého *„[o]bčianskoprávne vzťahy, pokiaľ nie sú osobitne upravené ani týmto ani iným zákonom, sa spravujú ustanoveniami tohto zákona, ktoré upravujú vzťahy obsahom aj účelom im najbližšie“*.

9. Oba súdy založili svoje rozhodnutia na analógii zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o vlastníctve bytov“). Žalobca v spore tvrdil, že na valné zhromaždenie nebol riadne pozvaný a o výsledku hlasovania sa dozvedel len z listu okresného úradu. Na základe týchto okolností súdy lehotu na podanie určovacej žaloby definovali analogicky k zmyslu § 14 ods. 8 zákona o vlastníctve bytov ako lehotu objektívnu, prekluzívnu a maximálne trojmesačnú, so začiatkom plynutia od konania valného zhromaždenia. V zmysle dotknutého ustanovenia pripadol koniec lehoty na 29. september 2014.

10. Súdy zohľadňovali aj obdobnosť konštrukcie § 131 ods. 1 Obchodného zákonníka. Podľa tohto ustanovenia najpriaznivejší výpočet tiež trojmesačnej lehoty na podanie žaloby počína dňom, kedy sa žalobca mohol o uzneseniach valného zhromaždenia dozvedieť (t. j. doručenie listu okresného úradu). V zmysle tohto ustanovenia pripadol koniec lehoty na 14. apríl 2014.

11. V rámci zdôraznenia správnosti právneho názoru okresného súdu krajský súd tiež odkázal na stanov sťažovateľa, podľa ktorých *„ak člen spoločnosti považuje rozhodnutie niektorého z jeho orgánov, proti ktorému už nemožno podať opravný prostriedok, za nezákonné alebo odporujúce stanovám, môže do 30 dní odo dňa, keď sa o ňom dozvedel, najneskôr však do 6 mesiacov od rozhodnutia požiadať príslušný súd o jeho preskúmanie“* (bod 36 rozsudku krajského súdu).

12. Keďže žaloba bola na okresný súd doručená 14. mája 2015, dosiaľ uvedené znamenalo jej zamietnutie (aj keď v merite veci sa súdom javilo, že uznesenia valného zhromaždenia boli prijaté v rozpore so zákonom). Je potrebné tiež dodať, že súdy (okresný a krajský) na vec neaplikovali všeobecné ustanovenia Občianskeho zákonníka z dôvodu, že podľa judikatúry najvyššieho súdu (sp. zn. 4 Obdo 22/98) uznesenie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom a z toho dôvodu neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia nie je možné posudzovať podľa všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka o právnych úkonoch, ale len z hľadiska osobitnej právnej úpravy Obchodného zákonníka. Uvedené sa týka aj lehoty na podanie žaloby. Poukázali tiež na rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. 29 Cdo 383/2010 z 25. januára 2012, podľa ktorého platnosť uznesenia zhromaždenia nemožno preskúmať žalobou o neplatnosť právneho úkonu postupom podľa § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku a určenie neplatnosti nemôže byť preskúmané ako predbežná otázka v inom súdnom konaní s výnimkou konania o zápis skutočností z tohto zhromaždenia do registra spoločností. Opačný záver by dedukoval, že táto úprava je nadbytočná a vnášal by prvok právnej neistoty do pomerov spoločnosti a jeho členov.

13. Súdy tiež poukázali na to, že podstatou analógie je, aby dotknutý právny vzťah bol ovládaný rovnakými zásadami ako ustanovenie zákona, ktoré je základom pre použitie analógie. Napokon skonštatovali, že, berúc do úvahy charakter rozhodovania pozemkového spoločenstva (ide o uznesenie valného zhromaždenia) a charakter spoločnosti ako takej (ide o právnickú osobu), je analogická aplikácia už uvedenej právnej úpravy adekvátna situácii. Tak člen pozemkového spoločenstva, ako aj vlastník bytu sa môže domáhať neplatnosti rozhodnutia zhromaždenia postupom, ktorý je upravený v dotknutých zákonoch a tiež orgány spoločnosti sú zhodné.

14. Žalobca v podaných opravných prostriedkoch tvrdil, že pokiaľ § 15 ods. 2 zákona o pozemkových spoločnostiach (*i.e.* špeciálna norma) časovo neobmedzuje hmotnoprávnu lehotu na podanie žaloby (ale zároveň garantuje právo obrátiť sa so žalobou na súd), tak mu súd nemôže uprieť prístup k prejednávaniu jeho veci. Odvolával sa na ústavnú maximu prednosti jednotlivca pred štátom, slovami žalobcu „*všetko, čo v právnom štáte nie je zakázané, je dovolené*“. Podľa jeho názoru zákonodarca vedome „nešetril“ spoločenský (resp. ekonomický) záujem ostatných, dôsledkami tohto prístupu prípadne dotknutých subjektov z hľadiska zachovania ich právnej istoty. Preto sa so žalobou na súd môže obrátiť vždy, t.j. bez časového obmedzenia. Právnu úpravu vlastníctva bytov ani obchodných podielov a akcií nepovažoval za vhodné porovnávať s pozemkovými spoločnosťami a tvrdil, že vzhľadom na znenie § 15 ods. 2 zákona o pozemkových spoločnostiach nemal možnosť vedieť ani možnosť predpokladať, že jeho právo podať žalobu o určenie neplatnosti rozhodnutia zhromaždenia je časovo obmedzené, keďže žiadne ustanovenie zákona o pozemkových spoločnostiach neobsahujú obmedzenia možnosti využitia práva obrátiť sa na súd formou určovacej žaloby. Argumentoval tiež, že v dôsledku analógie (použitia prekluzívnej lehoty) by dochádzalo ku konvalidácii ničotných a neplatných právnych úkonov. Vo vzťahu k argumentácii krajského súdu stanovami pozemkového spoločenstva uvádza, že práve za prijatie zmluvy o pozemkovom spoločenstve a stanov nehlasoval, pretože na dané zhromaždenie nebol riadne pozvaný a prítomný, čo skonštatoval aj okresný súd.

15. Dovolací súd rozhodnutia nižších súdov zvrátil. Právny režim, podľa ktorého by sa mala lehota na podanie žaloby v zmysle § 15 ods. 2 zákona o pozemkových spoločnostiach spravovať, považoval za otázku praxou dovolacieho súdu dosiaľ neriešenú. Vecne poukázal na to,

že postavenie pozemkových spoločenstiev je natoľko špecifické, že si vyžaduje úpravu v samostatnom zákone s tým, že aplikácia Občianskeho zákonníka či Obchodného zákonníka prichádza do úvahy len v prípade výslovného odkazu v špeciálnom zákone. Uviedol, že špeciálny zákon (historicky) lehotu na podanie žaloby nikdy neupravoval. V aktuálne platnom a účinnom zákone úprava lehoty naďalej (na rozdiel od § 131 ods. 1 alebo § 242 ods. 2 Obchodného zákonníka) absentuje. Najvyšší súd však poukázal na dôvodovú správu k poslednej novele zákona o pozemkových spoločenstvách (k zákonu č. 110/2018 Z. z.), v ktorej zákonodarca explicitne v bode 36 konštatoval, že „*sa ponecháva ustanovenie o práve prehlasovaných členov spoločenstva obrátiť sa na súd s určovacou žalobou o vyslovenie neplatnosti rozhodnutia. Na toto oprávnenie sa vzťahujú všetky všeobecné ustanovenia vrátane ustanovení o premlčaní, ktoré sa vzťahujú na analogické oprávnenie podľa § 139 ods. 2 a 3 Občianskeho zákonníka.*“. Súd tiež poukázal na komentár k zákonu o pozemkových spoločenstvách (Maslák, Marek, Jakubáč Róbert: Zákon o pozemkových spoločenstvách, Komentár, Wolters Kluwer, 2019), v ktorom autori k ustanoveniu § 15 ods. 2 zákona uvádzajú, že treba vychádzať z toho, že žaloba bude podaná včas, ak bude podaná v trojročnej premlčacej lehote, ktorá sa bude počítat' odo dňa prijatia rozhodnutia zhromaždenia.

16. Najvyšší súd poukázal na judikát č. k. 2 Sžo 11/2009 z 18. novembra 2009, z ktorého abstrahoval, že analógia Obchodného zákonníka na „*procesné postupy okolo vnútrospoločenského života takýchto spoločenstiev*“ je vylúčená a za „*minimálne spornú vzhľadom na špecifickosť a osobitosť pozemkových spoločenstiev*“ označil aj analógiu zákona o vlastníctve bytov, berúc do úvahy jej historický kontext, dôvodovú správu k zákonu a názor odbornej literatúry.

17. Zohľadňujúc uvedené, najvyšší súd judikoval, že „*žaloba proti rozhodnutiu zhromaždenia pozemkového spoločenstva bude podaná včas, ak bude podaná v trojročnej premlčacej lehote, ktorá sa bude počítat' odo dňa prijatia rozhodnutia zhromaždenia*“. Súd rozhodnutia nižších súdov zrušil a vec vrátil na nové konanie okresnému súdu.

II.

Argumentácia sťažovateľa

18. Sťažovateľ tvrdí, že podané dovolanie nemalo byť pripustené k vecnému prieskumu z dôvodu, že v podaní nebola dostatočne presne vymedzená právna otázka, o ktorej by malo byť rozhodované v zmysle ustanovení § 431 až § 435 Civilného sporového poriadku. Sťažovateľ v tomto smere poukázal na uznesenie najvyššieho súdu č. k. 4 Obdo 45/2017 z 31. júla 2018. Prízvukoval požiadavku nezasahovať do právnej istoty, konkrétne právnych vzťahov a pomerov, ktoré sa vyvíjajú už 5 a pol roka od konania dotknutého valného zhromaždenia. V registri pozemkových spoločenstiev sú celú dobu zapísané údaje z uznesení valného zhromaždenia. Tento register je registrom verejným, verejne prístupným (§ 23 ods. 3 zákona o pozemkových spoločenstvách) a v súlade s týmito údajmi pozemkové spoločenstvo vykonáva každodennú činnosť. Prejednávaná vec presahuje rámec súkromnoprávných vzťahov, keďže údaje zapísané do registra sú prístupné v informačnom systéme lesného hospodárstva.

19. Podľa názoru sťažovateľa najvyšší súd presadil vo veci výklad, ktorý bolo len (z pohľadu účastníkov konania) zaťažko očakávať, resp. predvídať. Odvolal sa na dôvodovú správu

a komentár k zákonu, pričom v odôvodnení napadnutého rozhodnutia sa len implicitne stotožňuje s komentátormi. Prístup najvyššieho súdu sťažovateľ považuje za arbitrárny.

20. Súd sa nevysporiadal so skutočnosťou, že § 13 až § 18 zákona o pozemkových spoločenstvách upravujú vnútorné pomery spoločenstva (kreovanie a fungovanie orgánov, právomoc a pod.). Zákonodarca tu dôsledne používa pojem „členovia spoločenstva“. Za týchto okolností nemožno nájsť žiaden priestor pre analógiu s ustanoveniami takých zákonov, ktorých predmetom je majetkové právo. Podľa § 100 ods. 2 Občianskeho zákonníka sa premlčujú všetky majetkové práva (s výnimkou vlastníckeho). Najvyšší súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia nevyrovnal s otázkou, či vôbec možno právo člena pozemkového spoločenstva spočívajúce v možnosti napadnúť rozhodnutie orgánu spoločnosti chápať a vykladať ako majetkové právo.

21. Sťažovateľ argumentuje, že využitie takého práva predpokladá lehotu, ktorá bude svojou dĺžkou ctiť potrebu zachovania právnej istoty spoločenských vzťahov. Trojročná lehota z tohto pohľadu nebude lehotou primeranou, keďže údaje o spoločenstve sa zapisujú do verejne prístupného registra a je potrebné, aby zodpovedali skutočnému právnemu stavu. Orgánom spoločenstva vyplýva z ich postavenia právo vstupovať do právnych vzťahov (konať) za spoločenstvo, a to aj vo verejnoprávných vzťahoch (pozemkové spoločenstvá ako obhospodarovatelia lesov majú významné postavenie na úseku lesného hospodárstva, sú napr. účastníkmi Programu starostlivosti o les, štátne orgány im ukladajú povinnosti a pod). Uvedené vylučuje aplikáciu všeobecných ustanovení § 100 a § 101 Občianskeho zákonníka na prejednávajúcu vec.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

22. Uznesením č. k. III. ÚS 499/2021 zo 16. septembra 2021 bola ústavná sťažnosť prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu. Vzhľadom na to, že okresný súd po vrátení veci na ďalšie konanie nevyčkal na výsledok konania pred ústavným súdom a vec meritórne rozhodol, ďalším výrokom uznesenia o prijatí bolo krajskému súdu zakázané rozhodnúť o podanom odvolaní sťažovateľa.

23. Ústavný súd vyzval účastníkov konania a zúčastnenú osobu na vyjadrenie k obsahu prijatej ústavnej sťažnosti.

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

24. K otázke prípustnosti meritórneho prejednávania dovolania najvyšší súd poukázal na nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 336/2019, ktorý požaduje komplexné posúdenie obsahu podaného dovolania. V uvedenom zmysle považoval dovolateľovo vymedzenie právnej otázky na rozhodnutie za postačujúce.

25. Vecne sa súd nevyjadril a odkázal na obsah napadnutého rozhodnutia.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

26. Zúčastnená osoba sa k ústavnej sťažnosti nevyjadrila.

III.3. Replika sťažovateľa:

27. Sťažovateľ k nálezu sp. zn. I. ÚS 336/2019 uviedol, že vníma názorový posun v rozhodovacej činnosti, a teda túto argumentačnú líniu ponecháva na zváženie ústavného súdu. Naďalej však trvá na námietke arbitrárnosti napadnutého uznesenia najvyššieho súdu. Najmä trvá na námietke, že právo prehlasovaného člena pozemkového spoločenstva obrátiť sa na súd, aby rozhodol o neplatnosti rozhodnutia zhromaždenia, nie je majetkovým právom vlastníka podielu spoločnej nehnuteľnosti, ale je právom člena pozemkového spoločenstva. Na tomto závere nič nemení skutočnosť, že členmi spoločenstva sú vlastníci nehnuteľnosti alebo vlastníci spoločne obhospodarovaných nehnuteľností. Ustanovenia § 13 až § 18 zákona o pozemkových spoločenstvách považuje za „procesné ustanovenia zabezpečujúce chod pozemkového spoločenstva“. Túto tézu podporuje aj § 1 ods. 1 zákona o pozemkových spoločenstvách, podľa ktorého zákon ustanovuje okrem iného práva, povinnosti a vzájomné vzťahy členov pozemkového spoločenstva.

28. Úprava v zákone o pozemkových spoločenstvách nie je úpravou, ktorá by bola zásadným spôsobom odlišná od iných oblastí právnych vzťahov, keď vlastníci, ktorých spája vlastníctvo podielov či častí určitého majetkového substrátu (napr. bytový dom či základné imanie obchodnej spoločnosti), spravujú tento majetkový substrát prostredníctvom právnickej osoby, ktorú založili. V takomto prípade vzťahy medzi členom takejto právnickej osoby a jej orgánmi vrátane oprávnenia člena domáhať sa neplatnosti rozhodnutia orgánov spoločnosti nemožno považovať za majetkové práva, ale za práva člena tejto právnickej osoby.

29. Keďže právny poriadok umožňuje zistiť vnútorné pomery pozemkových spoločenstiev (vo vymedzenom rozsahu) z verejne prístupných registrov, lehoty v ktorých sa možno domáhať neplatnosti rozhodnutí orgánov spoločnosti musia byť nevyhnutne kratšie, než je všeobecná premlčacia lehota Občianskeho zákonníka. Obdobné situácie rieši Obchodný zákonník v ustanoveniach § 131 (právo spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným obrátiť sa na súd s návrhom na určenie neplatnosti valného zhromaždenia – lehota je trvaním trojmesačná), § 183 (obdobná úprava pre akcionárov akciovej spoločnosti) a § 242 (obdobná úprava pomerov družstva, kde je lehota trvaním len jednomesačná).

30. V ostatnom sťažovateľ zopakoval argumentáciu z ústavnej sťažnosti a na zvýraznenie dodal, že je doslova nepredstaviteľné, aby pomery pozemkového spoločenstva boli neisté počas doby troch rokov (čo zodpovedá premlčaniu, pozn.), keď by mal ktorýkoľvek z prehlasovaných vlastníkov právo obrátiť sa na súd so žalobou o určenie neplatnosti rozhodnutia zhromaždenia. Neakceptovateľnosť tohto záveru vyplýva aj zo skutočnosti, že zasadnutie zhromaždenia zvoláva výbor najmenej raz za rok (§ 14 zákona o pozemkových spoločenstvách). Znamená to, že v prípade akceptovania záveru najvyššieho súdu by bolo možné od konania valného zhromaždenia, ktorého uznesenie by bolo možné napadnúť v lehote troch rokov, uskutočniť ďalšie dve valné zhromaždenia, ktoré by zvolal výbor zvolený na dotknutom valnom zhromaždení, prijať na týchto zhromaždeniach ďalšie rozhodnutia, pričom by stále existovala možnosť napadnutia uznesenia zhromaždenia o napr. voľbe tohto výboru. Navyše, volebné obdobie orgánu spoločenstva je päť rokov a zloženie týchto orgánov by tak malo byť možné napadnúť po uplynutí viac než polovice funkčného obdobia týchto orgánov, počas ktorého tieto v mene pozemkového spoločenstva konali a zaväzovali sa za spoločenstvo.

31. Vzhľadom na uvedené sťažovateľ zotrval na podanej ústavnej sťažnosti.

32. Keďže argumentácia účastníkov konania bola čo sa týka dôvodov vyčerpaná, ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od konania ústneho pojednávania vo veci samej, pretože od neho nebolo možné očakávať jej ďalšie objasnenie.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

33. Podstata námietok sťažovateľa je založená na tvrdení o nevhodnosti a neprimeranosti aplikácie všeobecnej trojročnej premlčacej lehoty Občianskeho zákonníka na žalobu o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia pozemkového spoločenstva.

IV.1. K prípustnosti vecného prieskumu:

34. Ústavný súd môže urobiť zásah na ochranu ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou garantovaných práv sťažovateľa až vtedy, keď už ostatné orgány verejnej moci nie sú schopné protiústavný stav napraviť (IV. ÚS 322/09).

35. Vzhľadom na to, že v merite veci ide o prieskum kasačného rozhodnutia najvyššieho súdu ústavný súd považuje za potrebné uviesť, že pokiaľ jeho rozhodovacia prax v minulosti spravidla nepripúšťala preskúmavanie rozhodnutí najvyššieho súdu, ktorými boli zrušené v dovolacom alebo mimoriadnom dovolacom konaní rozsudky odvolacích súdov poukázaním na to, že takéto rozhodnutie najvyššieho súdu nie je „konečným“ rozhodnutím vo veci a sťažovateľ má v každom prípade možnosť domáhať sa na ústavnom súde ochrany základných práv a slobôd podaním ústavnej sťažnosti proti konečnému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktoré vzíde z konania nasledujúceho po zrušujúcom rozhodnutí najvyššieho súdu ako súdu dovolacieho, na tomto svojom názore zotrúva, avšak v záujme poskytnutia účinnej ochrany základným právam stranám civilného sporového konania nie je možné na ňom zotrvať bezvýhradne. Prípady hodnými odlišného prístupu sú potom najmä také rozhodnutia najvyššieho súdu rozhodujúceho o dovolaniach, v ktorých najvyšší súd porušil základné právo sťažovateľa ústavno-procesného charakteru (m. m. II. ÚS 105/09).

36. Ústavný súd pripomína, že právny názor vyslovený v napadnutom uznesení je pre okresný súd záväzný s poukazom na § 455 Civilného sporového poriadku. Zároveň upresňuje, že tento právny názor je pre súd záväzný len v rozsahu korešpondujúcom s dovolacími dôvodmi, ktorými je najvyšší súd ako súd dovolací viazaný (§ 440 Civilného sporového poriadku) a ktoré najvyšší súd vyhodnotil ako opodstatnené (III. ÚS 276/2020).

37. Najvyšší súd napadnutým uznesením judikoval nutnosť aplikácie trojročnej premlčacej lehoty podľa všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka na podanie žaloby o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia pozemkového spoločenstva. Uvedené bude mať nezvratný dôsledok nielen vo veci sťažovateľa, ale ako judikát najvyššej súdnej authority upravujúci právnu otázku dosiaľ neriešenú bude usmernením pre rozhodovanie všetkých typovo rovnakých prípadov. Tým je opodstatnený vecný prieskum napadnutého uznesenia.

IV.2. K vecnej stránke sťažnosti:

38. Podstata žaloby prejednávanej všeobecnými súdmi spočívala vo vyriešení otázky dĺžky lehoty na podanie žaloby o určenie neplatnosti uznesení valného zhromaždenia pozemkového spoločenstva. Základným právom, do ktorého malo byť napadnutým uznesením zasiahnuté, je právo na súdnu ochranu.

39. Právo na súdnu ochranu nie je absolútne, ale v záujme zaistenia najmä právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha obmedzeniam, resp. podmienkam (čl. 46 ods. 4 v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy), akými sú napr. spôsobilosť byť účastníkom konania, povinnosť právneho zastúpenia v niektorých prípadoch, zákonom ustanovené náležitosti návrhu na začatie konania, zákonné lehoty a pod. (III. ÚS 331/04). Zákonodarca je teda oprávnený regulovať rozsah tohto práva, pokiaľ nezasiahne jeho esenciálnu časť.

40. Zachovanie prístupu k súdu je jedným z aspektov práva na súdnu ochranu. Zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu. Ak osoba (právnická alebo fyzická) splní predpoklady ustanovené zákonom, súd jej musí umožniť stať sa účastníkom konania so všetkými procesnými oprávneniami a povinnosťami, ktoré z tohto postavenia vyplývajú (II. ÚS 14/2001 a III. ÚS 171/2006). Výklad zákona musí byť taký, aby zachovával podstatu dotknutého základného práva. Prípadný zásah do základného práva musí byť proporcionálny, to znamená primeraný s ohľadom na účel, ktorý sleduje (m. m. napr. IV. ÚS 492/2012).

41. Pri rozhodovaní sporu všeobecné súdy nachádzali dve alternatívy výkladu právnej úpravy – priklon k aplikácii analógie alebo k aplikácii všeobecnej občianskoprávnej premlčacej lehoty.

42. Úlohou ústavného súdu pri prejednaní ústavnej sťažnosti nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov tejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnou zmluvou (napr. III. ÚS 120/02). Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu iba vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, I. ÚS 117/05).

43. Uvedené v predloženej veci znamená, že úlohou ústavného súdu nie je hodnotiť, ktorý výklad zákonnej úpravy je vhodnejší za predpokladu, že sú oba ústavne akceptovateľné. Úloha ústavného súdu sa tiež obmedzuje na kontrolu, či súdmi napokon prijatý výklad nemá za následok neproporcionálny zásah do základného práva. Požiadavka na elimináciu disproporcionality znamená, že jednotlivец nesmie byť bez opodstatnenia nútený niesť neprimerané bremeno.

44. V prejednávanom prípade bolo okresným a krajským súdom vo svojej podstate jednotlivcovi (žalobcovi) uložené obmedziť seba samého pri uplatňovaní svojho hmotnoprávneho nároku, pri ktorom zákonodarca (*nota bene* vedome – pozri dôvodovú správu k zákonu o pozemkových spoločenstvách) neupravil lehotu na jeho žalovanie. Okresný a krajský súd sa, súc viazaní princípom zákazu *denegatio iustitiae*, snažili výkladom vyplniť vzniknušiu medzeru v zákone.

45. Podľa názoru ústavného súdu použitá analógia nie je primeraná z hľadiska rozloženia bremena medzi záujmom jednotlivca a záujmom spoločnosti. Týmto výkladom by teda nebola nastolená spravodlivá rovnováha vzťahov.

46. Článok 2 ods. 3 ústavy ponecháva jednotlivcovi priestor pre slobodné rozhodnutia v prípadoch, ak spoločenský vzťah neupravuje zákon. Zároveň ide o ochránenie priestoru prípadného mocenského absolutizmu. Štát má rozsah svojho pôsobenia definovať vopred zákonom v materiálnom zmysle slova, a teda v súlade s princípmi právneho štátu (čl. 1 ústavy).

47. Ako ustanovenie Občianskeho zákonníka zmocňujúce súdy na použitie analógie (§ 853 ods. 1), tak aj ustanovenie o všeobecnej premlčacej lehote (§ 100) sú ustanoveniami svojou povahou systémovými, zaradenými buď vo všeobecných alebo záverečných ustanoveniach zákona, čo značí ich rovnocennú pripravenosť vyplňať vzniknulé medzery v zákone.

48. Podstatou analógie je rozhodnúť vec na základe obdoby (pripodobnenia). Zmysel § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka požaduje v právnom poriadku identifikovať ustanovenia obsahom a účelom najbližšie. Jej účelom je nachádzať oporu pre rozhodnutie v najpodobnejšom právnom vzťahu (z čoho sa odvodzuje všeobecnosť pravidla) alebo oporu v princípoch, ktorými je ovládaný právny poriadok (*detto*). Z tohto pohľadu by sa mohlo použitie analógie vo veci javiť opodstatneným (pozri argumentáciu sťažovateľa, ktorý brojí proti nedôslednému odôvodneniu použitia všeobecnej premlčacej lehoty odkazom na systematiku § 100, druhá *alinea*, vzťahujúceho premlčanie k majetkovým právam).

49. Podstatou premlčania je poskytnúť ochranu subjektívnym občianskym právam. Funkciou je uľahčiť obranu povinného subjektu proti právam, ktoré trvali dlho, a preto často možno predpokladať, že už zanikli. Keby povinný subjekt nemal námietku premlčania, musel by sa brániť námietkou, že právo zaniklo určitým spôsobom (napr. splnením, započítaním alebo inak). Dokázanie tejto skutočnosti po dlhšom čase by ho mohlo viesť k značným alebo neprekonateľným ťažkostiam práve preto, lebo právo trvalo dlho [komentár ASPI k § 100 Občianskeho zákonníka, stav k dátumu rozhodnutia].

50. Na prvý pohľad by sa mohlo javiť, že zmysel inštitútu premlčania nesvedčí v prospech „vytvárania“ lehoty na uplatnenie práva, jeho podstata je vymedzená v zásade opačnou implikáciou (neprimerane dlho neuplatnené práva oslabiť). Ústavný súd však uznáva, že zmysel tohto inštitútu nemožno vidieť len v plnení funkcie obrannej námietky, pretože tak by bolo poskytovanie ochrany subjektívnym právam zúžené len na postavenie žalovaného subjektu. Z existencie tohto inštitútu možno odvodzovať aj pozitívny nárok (napr. oprávneného) na zachovanie priebehu celej premlčacej doby, ktorá sa vzťahuje na existenciu právneho nároku (jeho nárok sa po tento čas nepremľčí).

51. Princíp proporcionality je transverzálnou požiadavkou aplikácie základných práv. Z podstaty dotknutého základného práva vyplýva, že žalobca musí mať možnosť svoju kauzu žalovať účinne, a to podľa vopred štátom stanovenej právnej úpravy. V dôsledku to znamená, že nesmie byť nútený niesť bremeno absencie právnej úpravy lehoty na žalovanie svojej veci, čo by aj z dôvodu prakticko-rationálnej argumentácie, podľa ktorej by to viac prospelo všeobecnému záujmu, pokiaľ zjavne nebolo ani len v úmysle zákonodarcu takýto záujem na veci formulovať (pozri dôvodovú správu). Žalobca v prejednávacom prípade presadzoval súkromný záujem, pri ktorom nemal dôvod zohľadňovať jeho prospešnosť voči spoločnosti. Vo veci hájil oprávnenia viažuce sa na vlastnícke právo k pôde, ktorá sa mala bez jeho vedomia stať súčasťou pozemkového spoločenstva, ku ktorého kreácii nemal byť riadne prizvaný. S ohľadom na uvedené leží zodpovednosť za dôsledky absencie právnej úpravy na pleciach zákonodarcu. Bolo by nespravodlivé, aby žalobca bol nútený doplacať na vedomú absenciu právnej úpravy,

za ktorú nemôže, navyše s odôvodnením, že to (podľa názoru súdu) prospeje spoločnosti. Zmyslom čl. 2 ods. 3 ústavy je principiálne vyjadrený opak. Záujem prospievajúci spoločnosti formuluje zákonodarca, a to vopred. Z uvedených dôvodov nie je praktická-racionalita analógie napriek lákavej podobnosti zákonných ustanovení namieste. Úlohou súdov nebolo preberať tvorivú úlohu zákonodarcu, keďže mali k dispozícii normu, na základe ktorej dokázali zložitost' spoločenského vzťahu ústavne konformným spôsobom rozsúdiť.

52. Ústavný súd uznáva, že napadnuté uznesenie najvyššieho súdu je vzhľadom na to, že ide o prvotné formulovanie judikátu jednej z najvyšších súdnych autorít, pomerne strohé, čo sa týka dôvodov na jeho prijatie, ich významnú absenciu ani zásah do namietnutého porušenia základného práva však v judikovanej problematike nenachádza. Ďalším z aspektov základného práva na súdnu ochranu je právo na určitú kvalitu súdneho konania, ktorej súčasťou je aj právo účastníka na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia. Právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia neznamena, že súd musí dať podrobnú odpoveď na každý argument účastníka konania, avšak z odôvodnenia rozhodnutia musia byť zrejmé všetky pre rozhodnutie podstatné skutočnosti objasňujúce skutkový a právny základ rozhodnutia, čo v posudzovanom prípade podľa názoru ústavného súdu splnené bolo. Preto napadnuté uznesenie nehodnotí ako arbitrárne.

53. Je však možné súhlasiť s tvrdeniami strán, že okolnosti prípadu odhaľujú skutočnosť, ktorá spôsobuje oprávnené pochybnosti týkajúce sa právnej istoty strán sporu. Napokon obe strany v spore aj tvrdili presah aplikovaného prístupu súdov na princíp právnej istoty. Týmto princípom zastrešovali rámec uplatneného nároku aj uplatnenej obrany, presnejšie povedané, odvolávali sa na ich legitímne očakávania, ktoré z danosti dotknutej hmotnoprávnej úpravy vyplývajú. Ústavný súd sa preto považuje za potrebné vysporiadať s týmito námietkami.

54. Očakávanie žalobcu spočívalo v neobmedzenosti časovej pôsobnosti práva žalovať neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia. Žalobca sa však sám v žalobe dovoľával aplikácie analógie Obchodného zákonníka (pozri rozsudok okresného súdu str. 3 *in fine*) a ten v ustanoveniach, ktorých analógia prichádzala, či skôr bola súdmi braná do úvahy, ustanovoval maximálne trojmesačnú lehotu, odkedy sa žalobca o dôvodoch na žalovanie veci dozvedel. Nemožno preto tvrdiť, že bol presvedčený o opodstatnenosti časovo neobmedzenej pôsobnosti práva vec žalovať.

55. Očakávanie sťažovateľa bolo dané argumentom prakticko-racionálnym. Odvolával sa na nepraktickosť výkladu, ktorý by spôsoboval chaos v právnych vzťahoch, do ktorých vstupujú pozemkové spoločenstvá. Toto očakávanie svojou podstatou vystihuje účel hmotnoprávneho usporadúvania právnych vzťahov. Nemožno však tvrdiť, že pre účely konania o ústavnej sťažnosti je bezvýhradne oprávnené. Aj sťažovateľ rovnako ako vec posudzujúce súdy mal k dispozícii dôvodovú správu k zákonu o pozemkových spoločenstvách, ktorá aj keď nie je prameňom práva formálne zaväzujúcim súd rozhodnúť, je publikovaná, verejnosti dostupná a minimálne ozrejmuje legislatívny zámer zákonodarcu, ktorý mal pri koncepcii dotknutej normy. Z tejto správy je evidentné, že záujmom zákonodarcu bolo viazať lehotu na podanie žaloby na všeobecnú civilnú premlčaciu lehotu. Z uvedeného dôvodu by postup ktoréhokolvek súdu smerujúci k tomuto výkladu nebol na prvý pohľad zarážajúci.

56. Očakávanie sťažovateľa, čo sa týka neprimeranosti (neakceptovateľnosti) doby trvania lehoty (3 roky), je očakávaním vzťahujúcim sa na proporcionalitu normatívnej úpravy.

K tejto problematike sa ústavný súd stavia v konaní o ústavnej sťažnosti rezervovane. Už od počiatku svojho pôsobenia v zásade opakuje, že konanie o ústavnej sťažnosti nie je vhodnou platformou pre napádanie neproporcionality právnej úpravy (k tomu pozri napr. I. ÚS 96/93, III. ÚS 262/04, IV. ÚS 11/04 a mnoho ďalších) a námietky tohto druhu zamietajú.

57. Ústavný súd ani tohto času nie je v konaní o ústavnej sťažnosti konaní vybavený právomocou iniciovať konanie o súlade zákona s ústavou, ktorého predmetom by sa prípadne mohla stať otázka primeranosti trojročnej lehoty na žalovanie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia pozemkového spoločenstva.

58. Z uvedených dôvodov nebolo ústavnej sťažnosti vyhovené.

59. Uznesením č. k. III. ÚS 499/2021 zo 16. septembra 2021 bolo zakázané Krajskému súdu v Košiciach rozhodnúť o odvolaní sťažovateľa proti rozsudku Okresného súdu Michalovce č. k. 18 Cb 13/2020 z 28. júna 2021 až do právoplatnosti skončenia konania ústavného súdu o tejto ústavnej sťažnosti.

60. V zmysle § 131 ods. 1 zákona o ústavnom súde dočasné opatrenie zaniká najneskoršie právoplatnosťou rozhodnutia ústavného súdu vo veci samej, ak ústavný súd nerozhodne o jeho skoršom zrušení, k čomu v prejednávacom prípade nedošlo.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. januára 2022

Peter Straka
predseda senátu